

A digitális vagyon öröklésének szabályozása a horvát jogrendszerben I. rész*

A digitális folyamatok térhódítása régóta jelen van az ember életének minden területén, ennek megfelelően nagy mennyiségű digitális adat és tartalom, azaz digitális vagyon keletkezik. A digitalizáció és a számítógépesítés felgyorsult fejlődése egyidejűleg az egyének olyan digitális identitásának felépítéséhez vezet, amely haláluk után is a virtuális világban marad. Felmerül tehát a hagyatéki eljárásokban a digitális vagyontárgyak elhalálozás utáni átruházás kezelésének és védelmének kérdése. A joggyakorlatban meg kell határozni, hogy mi minősül az örökhagyó digitális vagyonának, és hogy az örökhagyó mely digitális vagyona kerül a hagyatékba, vagyis mely digitális tartalmak örökölhetőek. A digitális tulajdon öröklés intézményének a horvát jogrendszerben tapasztalható alulszabályozottsága és a digitális tulajdon használóinak a digitális szolgáltatók szerződéses rendelkezéseivel kapcsolatos tudatlansága miatt de lege ferenda szükséges jó jogszabályi keretek kialakítása, nem csak a nemzeti jogrendszerben, hanem nemzetközi szinten is, hogy a jogalkalmazók döntéseket tudjanak hozni a digitális vagyontárgyak elhalálozás utáni átadásával, és összehangolni tudják a joggyakorlatot.

Kulcsszavak:

digitális vagyon, digitális vagyon öröklése, öröklés, horvát öröklési jog

The expansion of digital processes has been present in all areas of citizens' lives for a long time, accordingly, a large amount of digital data and content, i.e. digital assets, is being created. At the same time, the accelerated development of digitalization and computerization leads to the phenomenon of building a digital identity for individuals that remains in the virtual world even after their death. Therefore, the question of post-mortem transfer, management and protection of digital assets arises. In legal practice, it is necessary to determine

* Fordította: Dr. Lévai Ildikó.

what constitutes the decedent's digital assets and which digital assets of the decedent enters the estate, that is, which digital content is inheritable. Due to the insufficient legal regulation of the institute of digital inheritance and the ignorance of users of digital assets as to the contractual provisions of digital service providers, 'de lege ferenda' it is necessary to establish sound legislative frameworks not only at a national but also at the international level so that legal practitioners can make decisions related to the post-mortem transfer of digital assets and harmonize legal practice.

Keywords:

digital assets, digital inheritance, succession, Croatian succession law

1. Bevezetés

A polgárok informatikai ismereteinek növekedése, a digitális eszközök és szolgáltatások fejlődése hozzájárul ahhoz, hogy hatalmas mennyiségű digitális adat keletkezzen, amelyet az emberek egymás között virtuálisan cserélnek és tárolnak, így digitális vagyon keletkezik, és a felhasználó halála után immateriális formában marad fenn, majd felmerül az örökösökre történő átruházásának kérdése. A digitális vagyon öröklésének területén a nemzetközi és nemzeti jogharmonizáció hiánya nagy probléma, amikor az interneten található globális vagy delokalizált eszközökről van szó¹. Globális jelentőségű a digitális vagyon normatív szabályozásának kérdése, csakúgy, mint a halál utáni digitális vagyon örökösökre való átszállása, amelyre a jogalkotók az elmúlt években túl kevés figyelmet fordítottak.

Mivel alulszabályozott intézményről van szó, a gyakorlatban a jogászoknak különböző jogterületeken kell igazodniuk, figyelembe véve az összes felmerülő helyzetet. A digitalizálás nem ismer országhatárokat, ezért a jogalkalmazók nemzetközi jogintézményekkel szembesülnek, ha digitális vagyonról van szó, különös tekintettel az örökösök digitális vagyonának öröklésére. A hagyatéki eljárások lefolytatása során leggyakrabban a gazdasági értékkel bíró kriptovaluták öröklésének kérdése merül fel, azonban az örökösök virtuális világában

1 Edwards, Lilian – Harbinja, Edina: „What Happens to My Facebook Profile When I Die?\": Legal Issues Around Transmission of Digital Assets on Death (February 21, 2013), 4. o.; <https://ssrn.com/abstract=2222163> (letöltve: 2023. december 14. napján)

valós piaci értékkel bíró digitális vagyon mellett más digitális vagyontárgyak is találhatóak, amelyeknek személyes, illetve érzelmi értéke van.

Tekintettel arra, hogy a digitális javak öröklése többnyire határon átnyúló eseteket jelent, a digitális szolgáltatások szerverei, amelyekkel az örökhagyó különböző digitális számlák nyitásakor és digitális tartalom létrehozása során szerződést kötött, leggyakrabban más országokban találhatóak; ezért a határon átnyúló ügyekre irányadó jogszabályokat kell figyelembe venni az öröklésnél.

A digitális vagyontárgyak öröklésével kapcsolatos megfelelő jogi keretek, bírói gyakorlat és tudományos munkák hiánya megnehezíti az olyan hagyatéki eljárások lefolytatását, amelyekben digitális vagyontárgyak képezik a hagyatéki vagyont. A horvát törvényhozás már 2003-ban elfogadta az Öröklési Törvényt² (a továbbiakban: Öt.), amely a bíróságok által korábban ellátott feladatok jelentős részét, így a hagyatéki eljárások lefolytatását is a közjegyzőkre, mint bírósági megbízottakra (povjerenik suda) ruházta. A hagyatéki eljárásban a közjegyzők állapítják meg, hogy kik az örökhagyó örökösei, mely vagyontárgyak alkotják az ő hagyatékát, és a hagyatékból milyen jogok illetik meg az örökösöket, hagyományosokat és más személyeket. Az Öt. 175. §-ának rendelkezései szerint a hagyatéki eljárás olyan nemperes eljárás, amelyben jogszabály eltérő rendelkezése hiányában a Polgári Perrendtartásról szóló törvény³ rendelkezéseit kell mutatis mutandis megfelelően alkalmazni.

A hagyatéki eljárás lefolytatásáért ténylegesen a községi bíróság (općinski sud), illetve a közjegyző, mint a bírósági megbízott a felelős, ami azt jelenti, hogy a bíróság a közjegyzőt bízza meg a hagyatéki eljárás lefolytatásával halotti anyakönyvi kivonat illetve az egyéb iratanyag megküldésével. A hagyatéki eljárásban a közjegyző jogosult mindazon cselekmények elvégzésére és határozatok meghozatalára, amelyeket rendes körülmények között a községi bíróság bírója végez el, illetve hoz meg, kivéve azokat a határozatokat, amelyekről jogszabály eltérően rendelkezik. A közjegyző tehát a hagyatéki eljárásban a bíróságnak a hagyatéki eljárás közjegyzőre bízásáról szóló határozata és az Öt. rendelkezései szerint jár el, és hozza meg határozatát. Ha jogszabály eltérően nem rendelkezik, a hagyatéki eljárásban a bíróság által megbízott közjegyzőre ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint a bíróságokra.

Jelen cikk célja, hogy bemutassa a digitális vagyontárgyak halál utáni (*post mortem*) átadását az örökösöknek, és meghatározza, mely digitális vagyontárgyak örökölhetők a digitális vagyontárgyak öröklésére vonatkozó meglévő és javasolt

2 Öröklési törvény (Zakon o nasljedivanju) Narodne Novine (NN) 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19. sz.

3 Polgári perrendtartás (Zakon o parničnom postupku) Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SL SFRJ) 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91 sz., és NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23. sz.

(*de lege ferenda*) jogi keretek alkalmazásával. Ezért jelen tanulmányom a bevezetőn és a befejezésen kívül további három részt tartalmaz. A tanulmány második részében általánosságban bemutatásra kerülnek a digitális eszközök, valamint a lehetséges definíciók, továbbá meghatározásra kerül a digitális eszközök gazdasági értéke. A harmadik részben a digitális vagyon jogi kereteit és határon átnyúló öröklését, valamint azt mutatom be, hogy mely digitális javak tartoznak a hagyatékhoz.

A tanulmány negyedik része a közjegyzők közzérendelet készítésével kapcsolatos és a digitális vagyont érintő hagyatéki eljárások lefolytatása során végzett tevékenységeinek *de lege lata* és *de lege ferenda* eljárását taglalja.

2. A digitális vagyonról általánosságban

A hagyatéki eljárás lefolytatása során a közjegyzőknek meg kell állapítaniuk, hogy mit tartalmaz a hagyaték, illetve mely digitális javak örökölhetőek és milyen módon⁴. A halotti anyakönyvi kivonat információi alapján a közjegyző megállapítja, hogy az örökhagyó hagyott-e maga után vagyont, ugyanis a horvát öröklési jog szerint, ha az örökhagyó nem ingatlant, hanem csak ingó vagyontárgyat vagy vagyoni értékű jogot hagyott maga után, és az örökösök közül senki nem kéri a hagyatéki eljárás lefolytatását, a közjegyző határozatot hoz az eljárás megszüntetéséről.

Ellenkező esetben a közjegyző a hagyatéki tárgyalást tűz ki, és arra megidézi az örökösöket, amelyben az örökösöket arra hívja fel, hogy az örökhagyó vagyónára vonatkozó bizonyítékokat nyújtsák be. Ezért fogalmilag meg kell különböztetni a digitális tartalom, a digitális adatok, a digitális tulajdon és a „digitális maradványok” jelentését; e problémakör viszonylag új jogterületet jelent. Ennek eredményeként a jogalkalmazók olyan fogalmakkal szembesülnek, amelyeket az egyes jogrendszerek egyáltalán nem, vagy eltérően határoznak meg. Szükséges továbbá különbséget tenni a digitális eszközök különböző típusai között, attól függően, hogy mi azok gazdasági értéke és melyik jogágazat vonatkozik a digitális vagyon elhalálozás utáni (*post mortem*) átszállásának szabályozására.

2.1. A digitális vagyon definíciója

A digitális tartalomnak többféle definíciója létezik az Európai Unió jogszabályainak fogalmi meghatározása szerint. Így a digitális tartalom szolgáltatására és

4 *Hoblaj, Hana: Pravna regulacija i praktična primjena nasljeđivanja digitalne imovine. Javni bilježnik, 2024, 51. szám, 41. o.*

digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések egyes vonatkozásairól szóló 2019/770 irányelv⁵ és a fogyasztói jogokról szóló 2011/83/EU irányelv⁶ a „digitális tartalom“ (digital content, digitalni sadržaj) fogalmát olyan adatként határozza meg, amelyet digitális formában állítanak elő és szállítanak, felsorolva példaként: számítógépes programok, alkalmazások, digitális játékok, zenefájlok, videófájlok vagy szövegek, amelyek akár letöltéssel, akár streameléssel, fizikai adathordozóról vagy bármilyen más módon érhetők el⁷.

A digitális tartalmat a pénzforgalmi szolgáltatásokról szóló (EU) 2015/2366 irányelv⁸ is úgy határozza meg, mint olyan árut vagy szolgáltatást, amelyeket digitális formában állítanak elő és nyújtanak, illetve értékesítenek, és amelyek használata, illetve igénybevétele egy technikai eszközre korlátozódik, és semmilyen formában nem jár fizikai áruk vagy szolgáltatások használatával, illetve igénybevételeivel⁹.

Az említett irányelveknek a horvát jogszabályokba történő átültetése révén a digitális tartalom azonos definíciói kerültek be a fizetési forgalmi törvénybe¹⁰ és a fogyasztóvédelmi törvénybe¹¹. Nyilvánvaló tehát, hogy a digitális tartalom definíciói strukturálisan tágabbak annak érdekében, hogy a jövőben egy nyílt példálózó lista alkalmazásával új digitális tartalmak és szolgáltatások is bekerülhessenek, mert a digitális tartalom – mint igen tág fogalom – folyamatosan változik, új tartalommal bővül. Jelen cikkben azonban a legjelentősebb fogalom a digitális vagyon, amely több különböző definíció alá sorolható attól függően, hogy melyik jogrendszerben vizsgálják. Így a laikusok a digitális vagyona úgy hivatkozhatnak, mint minden olyan értékre az interneten, amely személyes, gazdasági vagy társadalmi kapcsolatban áll az egyénnel, vagyis tudományos szempontból a digitális vagyon bármilyen személyes vagy gazdasági értékkel bíró immateriális vagyon, amelyet digitális formában hoznak létre, vásárolnak vagy tárolnak¹².

5 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/770 irányelve (2019. május 20.) a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések egyes vonatkozásairól (HL L 136., 2019.5.22, 1. o.).

6 Az Európai Parlament és a Tanács 2011/83/EU irányelve (2011. október 25.) a fogyasztók jogairól, a 93/13/EGK tanácsi irányelv és az 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 85/577/EGK tanácsi irányelv és a 97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről (HL L 304., 2011.11.22, 64. o.).

7 Ld. a 2011/83/EU irányelv (19) preambulumbekzdését, továbbá a 2. cikk 11. pontját.

8 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2366 irányelve (2015. november 25.) a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és a 2002/65/EK, a 2009/110/EK és a 2013/36/EU irányelv és a 1093/2010/EU rendelet módosításáról, valamint a 2007/64/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (HL L 337., 2015.12.23, 35. o.).

9 Ld. a 2015/2366 irányelv 4. cikk 43. pontját.

10 Fizetési forgalomról szóló törvény (Zakon o platnom prometu; NN 66/18, 114/22. sz), 3. cikk (1) bek. 4. pont.

11 Fogyasztóvédelmi törvény (Zakon o zaštiti potrošača, NN 19/22, 59/23. sz.) 4. cikk 3. pont.

12 *Harbinja, Edina: Inheritance of Digital Media. In: Kramer-Smyth, Jeanne (Ed.), Partners for Preservation: Advancing digital preservation through cross-community collaboration. Facet Publishing, 2019, 20. o.*

Néhány jogrendszer rendelkezik a digitális vagyon törvényi meghatározásával. Így a Szerb Köztársaságban digitális vagyonnak (*digitalna imovina*) minősül minden olyan digitális értéknilyvántartás, amely digitálisan vásárolható, eladható, cserélhető vagy átruházható, és amely csereszkozként vagy befektetési céllal használható, azzal, hogy a digitális vagyon nem tartalmazza a törvényes fizetoeszköznek minősülő pénznekem digitális nyilvántartásait, és nem képviselnek egyéb törvények által szabályozott pénzügyi eszközoeket sem¹³. A fentekből következik, hogy a digitális vagyonnak csak az tekinthető, ami valamilyen gazdasági vagy gazdasági értékkel bír, vagyis vagyonnak fogalma alá esik.

Felmerül a kérdés, hogy azok a digitális vagyontárgyak, amelyek gazdasági értékkel nem rendelkeznek, és nem az örökhagyó vagyontát képviselik, beleszámítanak-e a hagyatékbá. A hagyatéki eljárásokban a digitális vagyontárgyakat a lehető legszélesebb körben, leíró módon kimerítően kell meghatározni, de nem kizárólagosan felsorolva az online vagy digitális világhoz kapcsolódó immateriális információs javak széles körét, mint például a közösségi hálózatok profiljait Facebook, Twitter, Google+ vagy LinkedIn, e-mail postát, amely tartalmazhat szerzői munkákat, tudományos közleményeket, e-könyveket, adatbázisokat¹⁴. A digitális vagyontárgyak közé a számítógépes játékokban található virtuális eszközoeket is beszámíthatjuk, amelyek megvásárolhatók, megtalálhatók vagy beépíthetők a virtuális játékvilágokban.

A digitális vagyontárgyak közé tartoznak a digitális áruk és szolgáltatások biztosításához kapcsolódó különféle fiókok jelszavai is, akár vevőként, akár felhasználóként vagy eladóként, például az eBay-en, Amazonon vagy YouTube-on¹⁵. Ugyanakkor a digitális vagyontárgyak körébe sorolhatunk domain neveket, 3D-s képeket vagy személyiséghez kapcsolódó avatárokat, digitalizált szövegeket, képeket, zenéket vagy hangokat, videókat és filmeket, nem zárva ki számtalan más típusú digitális vagyont sem, amely vagyonként jelenik meg és amelynek értéke van. Némely digitális vagyontárgy hagyományos tárgyi eszközökből digitális vagyonná alakítottak át, mint például bank- vagy befektetési számlák (internetes banki szolgáltatások), míg az örökhagyó rendelkezhet megnyitott digitális pénzügyi számlákkal (Paypal) is¹⁶. Nyilvánvaló tehát, hogy némely digitális tartalmak a felhasználó tevékenysége folytán jönnek létre és tárolódnak a virtuális világban, míg a többi digitális tartalmat a szolgáltató hozza létre és adja át a felhasználóknak használatra.

13 A Szerb Köztársaság digitális vagyonról szóló törvénye (Zakon o digitalnoj imovini Republike Srbije; Sl. glasnik RS, 153/2020 sz.) 2. cikk 1) pont.

14 *Edwards, Lilian – Harbinja, Edina*, 1. lj. alatt hivatkozott mű, 1. o.

15 *Edwards, Lilian – Harbinja, Edina*, 1. lj. alatt hivatkozott mű, 1. o.

16 *Viarengo, Ilaria - Re, Jacopo*: Managing Cross-border „Digital Succession” in the digital era: Preliminary remarks on the new challenges for the current legal framework. Special Issue – Law in the age of modern technologies, Vol. 7 (2023), 39. o.

A fentiek alapján a digitális vagyon fogalma tömören úgy határozható meg, hogy az felőleli mindazokat a személyes vagy gazdasági értéket képviselő immateriális javakat, amelyet digitális formában hoztak létre, vásároltak vagy tároltak; míg a „digitális maradványok“ (digitalni ostaci) olyan személyes vagyontárgyak lehetnek, amelyek digitális tartalomból és adatokból állnak, amelyek akár gazdasági értékkel bírnak akár nem, az örökhagyó halála után is a virtuális világban maradnak.

2.2. A digitális vagyon gazdasági értéke

A digitális vagyontárgyak, mint a felhasználó halála utáni öröklés tárgyai, felhasználhatók azokra a digitális vagyontárgyakra, amelyek gazdasági értékkel bírnak, valamint azokra, amelyek személyes-érzelmi vagy nem gazdasági értékkel rendelkeznek¹⁷. Ezért különbséget teszünk azon digitális eszközök között, amelyek tekintetében vagyoni jogokat gyakorolnak, és amelyekhez nem vagyoni jogok fűződnek. Ha képezi, akkor az mindenképpen az elhunyt hagyatékának részét képezheti.¹⁸ Felmerül a kérdés, hogy az örökhagyó összes digitális vagyonát a klasszikus vagyon-fogalom alá sorolhatjuk-e. A vagyont, mint polgári jogi alapfogalmat hagyományosan közgazdasági, jogi és számviteli értelemben különböztetik meg.¹⁹ Magában foglalja mindazon gazdasági javak összességét, amelyek egy személyhez tartoznak és szükségleteinek kielégítésére szolgálnak, ezért a vagyon közgazdasági értelemben olyan javak összessége, amelyek egy bizonyos alanyhoz tartoznak.²⁰ Míg a vagyon jogi értelemben magában foglalja egy adott jogalany szubjektív vagyoni jogainak összességét, amelyek megilletik az adott személyt egy dologgal kapcsolatban illetve más személyekkel szemben²¹. E felfogás szerint nem a dolog része a vagyonnak, hanem a dolog feletti tulajdonjog. Ezért egy személy vagyonának összegét úgy határozzuk meg, hogy megvizsgáljuk az adott személy által létrejött összes polgári jogi jogviszonyt, és a vagyon fogalmából kizárjuk azokat az alanyi jogokat, amelyeknek nincs vagyoni jellegük, mert a vagyonjogban mindig jelen van a személy gazdasági érdeke.²² A vagyon, mint számviteli kategória egyrészt a vagyont képező jogokból, másrészt a kötelezettségeket megtestesítő tartozásokból állnak, amelyek eredményeként a számviteli értelemben vett vagyon az aktív és passzív jogok arányát jelentik.²³ Tehát

17 *Harbinja, Edina*: Digital Inheritance in United Kingdom. *Journal of European Consumer and Market Law*, 2017 (Vol. 6), 6. szám, 254. o.

18 *Hoblaj, Hana*, 4. lj. alatt hivatkozott mű, 42. o.

19 *Bodul, Dejan - Dešić, Josip*: Zakonsko reguliranje kriptoimovine – između želje i mogućnosti”. *Informator*, br. 6762, Zagreb (2022), 5. o., <https://informator.hr/strucni-clanci/zakonsko-reguliranje-kriptoimovine> (letöltve 2024. január 20. napján).

20 *Klarić, Petar - Vedriš, Martin*: *Gradansko pravo*. Narodne novine d.d., Zagreb, 2008. 95. o.

21 *Klarić, Petar - Vedriš, Martin*, 20. lj. alatt hivatkozott mű, 96. o.

22 *Klarić, Petar - Vedriš, Martin*, 20. lj. alatt hivatkozott mű, 97. o.

23 *Bodul, Dejan - Dešić, Josip*, 19. lj. alatt hivatkozott mű, 5. o.

a vagyonnak mint polgári jogi fogalomnak a hagyományos felfogása szerint a digitális vagyon csak azokat a tartalmakat és adatokat foglalná magában, amelyek gazdasági értékkel bírnak. Ezért a digitális vagyon körébe tartoznak a gazdasági értékkel bíró digitális tartalmak, például a kriptovaluták, a PayPal-számlák, az eBay és más aukciós számlák, valamint az olyan digitális tartalmak, mint például az e-könyvek, zenék és hasonlók, amelyek szellemi tulajdonjoggal védettek és valódi pénzbeli hasznot hoznak. Mindez a nagyszámú digitális vagyontárgy, bár immateriális javakról van szó, valódi gazdasági értékkel bír.

Azonban a digitális eszközök, vagy talán még inkább „digitális maradványok“, olyan digitális dokumentumokat vagy tartalmakat foglalnak magukban, amelyek nem rendelkeznek gazdasági értékkel, és hagyományosan nem szerepelnének a vagyon fogalma alatt, de érzelmi és személyes értéket képviselnek az örökösök számára, elsősorban az örökhagyó magánéletével és emberi méltóságával összefüggésben.²⁴

Ilyen „digitális maradványok“ lehetnek a közösségi hálózatokon (Facebook, LinkedIn, Picasa) lévő fiókok, művészi értékkel nem rendelkező, közösségi oldalakon közzétett fényképek (Instagram), közzétett írott tartalom és üzenetek (X), amelyekre nem vonatkoznak az elhunyt szellemi tulajdonjogai, mivel nem minden fotó vagy szöveg minősül szerzői alkotásnak. Bár a gazdasági-piaci értékkel bíró digitális vagyontárgyak a legfontosabbak az öröklés szemszögéből, van olyan digitális vagyon is, amelyet az örökösök érzelmi és személyes okokból gazdasági értéküktől függetlenül szeretnének megszerezni, például üzenetek, fényképek vagy felvételek, amelyek nem tartoznak a szellemi tulajdonjogok hatálya alá, de a virtuális világban tárolódnak. Ezért a hagyaték nem azonos az örökhagyó vagyonával.²⁵

Amint azt fentebb említettük, a digitális vagyon gazdasági tekintetben két kategóriába sorolható: a gazdasági értékkel rendelkező digitális vagyon és a gazdasági érték nélküli digitális vagyon, amelyeket jelen cikk további részében részletesen kifejtünk.²⁶ A domain-nevek és -védjegyek nyilvánvaló példák az olyan digitális vagyonra, amely gazdasági értékkel bír, és kulcsfontosságúak lehetnek a márkaépítés és így a nyereséges üzlet szempontjából.²⁷ A digitális vagyon közé tartoznak a kriptovaluták is, amelyek a legjelentősebb olyan digitális eszközök, amelyek gazdasági értékük miatt öröklődnek; éppen a kriptovaluta öröklésének kérdése folytán vetődött fel a digitális vagyon öröklésének

24 *Klasiček, Dubravka*: Digital inheritance. 14th Interdisciplinary Management Research, Opatija, 2018., 1053. o.

25 *Hoblaj, Hana*, 4. lj. alatt hivatkozott mű, 43. o.

26 *Edwards, Lilian – Harbinja, Edina*: Protecting Post-Mortem Privacy: Reconsidering the Privacy Interests of the Deceased in a Digital World. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, 2013 (Vol. 31), 1. szám, 106. o.

27 *Edwards, Lilian – Harbinja, Edina*, 1. lj. alatt hivatkozott mű, 1. o.

kérdése. Így a digitális vagyon magában foglalhatja a digitális fiókok tartalmát (a közösségi hálózatokon vagy e-mailben), a blockchain-kriptoalutákat vagy a virtuális világban való játékhoz szükséges eszközöket, azzal, hogy a legtöbb digitális vagyonnak közös sajátossága, hogy olyan rejtett jelszavakkal vagy tokenekkel vannak védve, amelyek a digitális fiókokhoz való hozzáféréshez szükségesek. A jelszavát ismerő vagy tokenrel rendelkező személy hozzáfér a digitális fiókhoz, függetlenül attól, hogy örökös-e vagy sem, ezért az örökhagyó fiókjaihoz hozzáférő, vagy ismerő harmadik felek, akik nem örökösök, vitás jogi helyzeteket hozhatnak létre az örökösökkel szemben.

Mivel jelenleg csak egy kulccsal, tokenrel vagy jelszóval lehet hozzáférni a kriptoalutákhoz, ezért az örökösöknek örökölniük kell egy jelszót, tokent vagy kulcsot a kriptoaluták eléréséhez. A jelszó nemismerete esetén, vagyis amennyiben az örökhagyó nem nevezi meg végrendeletében az örökösöt, és nem ad neki hozzáférést a fiók jelszávához, ahol a kriptoalutata található, az elveszik a digitális világban. Ezért annak érdekében, hogy az örökhagyó végakarátát a kriptoaluták öröklésével kapcsolatban az általa hátrahagyott, elérhető jelszó hiányában is tiszteletben tartsuk, egy jobb globális normatív rendszer kialakítására van szükség, mégpedig a kriptoaluták öröklésére szakosodott digitális platformok létrehozására.²⁸ A digitális vagyon gazdasági-piaci értéke és öröklése jelentőségének megértése érdekében az alábbiakban bemutatjuk a kriptoalutac-piac évenkénti statisztikai adatait. Mivel más digitális vagyon értéke nem követhető egykönnyen, úgy vélem, a kriptoaluták értéke is elegendő, hogy megértsük a digitális vagyon öröklésének fontosságát.

Lényeges körülmény, hogy a kriptoaluták piaci forgalmát dollármilliárdokban fejezik ki.

2020. január 1-jén a kriptoaluták piaci összértéke 191,23 milliárd dollár, 2021. január 6-án 997,55 milliárd dollár, 2022. január 5-én 2.182,89 milliárd dollár, 2023. január 11-én 990,85 milliárd dollár, 2024. január 3-án pedig 1.713,25 milliárd dollár volt tehető.²⁹

Bár nyilvánvaló, hogy a kriptoaluták nem stabilak és változó értékűek a digitális piacon, még mindig rendkívül nagy gazdasági és piaci alapok forognak kockán, amint az alábbi grafikonon is látható.

A kriptoaluták piaci forgalmának grafikus ábrázolása, évenként (milliárd USD)

A gazdasági értéket képviselő digitális vagyon körébe tartozhatnak továbbá a blogok, kéziratok, zenei kompozíciók, e-könyvek, művészi fényképek, felvé-

²⁸ *Hoblaj, Hana*, 4. lj. alatt hivatkozott mű, 43. o.

²⁹ Az adatok forrása: <https://www.statista.com/statistics/730876/cryptocurrency-market-value/> (letöltve 2024. március 2. napján)

telek vagy közösségi média fiókok, amelyekből az elhunytak szerzői jogokat és pénzügyi előnyöket élveztek. A nyilvános aukciós platformokon, például az eBay-en és a befektetési számlákon vagy a digitális pénzügyi számlákon (Paypal) található digitális vagyonnak is van valódi gazdasági értéke.

A gazdasági értékű digitális vagyon esetében az örökíthetőség kérdése azért vetődik fel, mert a digitális szolgáltatók általános szabályai szerint a felhasználói fiókok általában nem örökölhetők, de a számlán lévő tartalmat az örökösök szerzhetik meg, az örökgyő művére vonatkozó szerzői jogok öröklése révén.³⁰

Jelen dolgozatban, amely elsősorban a digitális tartalom öröklésére és *post mortem* átruházására vonatkozik, a digitális vagyon kifejezést használom, amely alatt a digitális tartalmakat attól függetlenül értem, hogy van-e vagy nincs gazdasági értékük.

3. A digitális vagyon öröklése

A Horvát Köztársaságban az öröklési jog a haláleseti (*mortis causa*) egyetemes jogutódlás elvét követi, amely szerint az örökgyő halálakor nyomban beáll az általános öröklés; vagyis az örökgyő halálakor minden vagyoni joga, illetve kötelezettsége az örökösökre száll át, kivéve, ha azok szigorúan személyes jogok.³¹ A horvát öröklési jog tehát alkalmazza az *ipso iure* jogszerzés elvét, amely kiterjed mindarra, amit az örökös az örökgyő halálával öröklés útján szerez.³² Ennek ellenére a digitális világban vannak olyan jogok, amelyek nem illetik meg az örökösöket, mert a digitális tartalom felhasználóinak sajátos jogi helyzete van, amelyet jórészt a digitális szolgáltatóval kötött digitális szolgáltatási szerződésen vagy digitális tartalom-szolgáltatási szerződésen alapuló jogok és kötelezettségek határoznak meg.³³

Ezért a joggyakorlat felveti azt a kérdést, hogy mi történik a digitális vagyonnal és a digitális tartalomhoz való hozzáféréssel a felhasználó halála után.

30 Klasiček, Dubravka, 24. lj. alatt hivatkozott mű, 1052. o.

31 Klarić, Petar – Vedriš, Martin, 20. lj. alatt hivatkozott mű, 181. o.

32 Gavella, Nikola - Belaj, Vlado: Nasljedno pravo. Narodne novine d.d., Zagreb, 2008 (III. bitno izmijenjeno i dopunjeno izdanje), 28. o. Az örökösökre a törvény erejénél fogva átszáll az örökség (delatio); azt törvény erejénél fogva megszerzik (acquisitio hereditatis).

33 Matanovac Vučković, Romana – Kanceljak, Ivana: Does the right to use digital content affect our digital inheritance? EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC), Faculty of Law, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, 2019 (Vol. 3), 724. o. <https://doi.org/10.25234/ecllc/9029> (letöltve 2024. január 21. napján).

3.1. A digitális vagyon öröklése

A hagyatéki vagyontömeg az örökhagyó tulajdonában lévő dolgokat, valamint az örökhagyó olyan alanyi jogait (vagyoni és nem vagyoni jogait) foglalja magában, amelyek az örökhagyó halála után fennmaradtak.³⁴ Ezért a hagyatéki vagyontömeg, mint gazdasági fogalom, az örökhagyóról az örökösökre szálló vagyon összességét jelenti.³⁵ A „hagyaték“ (ostavina) azonban, mint tágabb fogalom, a jogok és kötelezettségek összességét jelenti, vagyis „mindazt, ami az örökhagyóé volt a halálakor és örökíthető“.³⁶ Ahhoz, hogy dolgok, követelések és más jogok örökíthetőek legyenek, azoknak az örökhagyót kell megilletniük a halála időpontjában, ugyanakkor szabadon örökíthetőnek kell lenniük.³⁷ Ezért a hagyaték olyan terjedelemben, tartalomban és minőségben száll át az örökösökre, amint az az örökhagyó halála pillanatában volt.³⁸ Az öröklés tárgya lehet azonban minden, ami örökíthető, és nem csak a tulajdonjog, sőt olyan jogtárgyak is, amelyek élete során nem tartoztak az örökhagyó tulajdonába, például dolgok birtoka vagy bizonyos jogok.³⁹

A horvát jogrendszerben szabály, hogy minden olyan dolog, jog és követelés, amely a jogalanyokat megilletheti, örökíthető, azaz öröklés tárgyát képezheti, hacsak azok jogi természetéből, illetve a törvény külön rendelkezéséből más nem következik.⁴⁰ A szigorúan személyhez fűződő jogok és kötelezettségek, amelyek egy adott személlyel kapcsolatosak, nem szállhatnak át örökléssel; azok csak az érintett jogaként vagy kötelezettségeként létezhetnek, és az ő halálával elenyésznek.

Főszabály szerint a nem vagyoni jogok, mint például a személyhez fűződő jogok, amelyek magában foglalják a tisztességhez, a becsülethez és a jó hírnévhez való jogot, nem örökíthetőek; ugyanakkor akadnak olyan vagyoni jogok is, például a személyes szolgalmak, amelyek szintén nem örökíthetőek.⁴¹ Ezért szükséges hangsúlyozni, hogy a hagyaték nem teljesen azonos az örökhagyó vagyonával, mert a hagyaték nem foglalja magában a vagyon szerves részét képező, de szigorúan az érintett személyhez kapcsolódó jogokat, míg ezzel szemben a hagyatékba

34 *Gavella, Nikola - Belaj, Vlado*, 32. lj. alatt hivatkozott mű, 55. o.

35 *Klarić, Petar - Vedriš, Martin*, 20. lj. alatt hivatkozott mű, 716. o.

36 Ld. az Öt. 5. cikk (3) bekezdését.

37 *Gavella, Nikola - Belaj, Vlado*, 32. lj. alatt hivatkozott mű, 57. o.

38 *Klarić, Petar - Vedriš, Martin*, 20. lj. alatt hivatkozott mű, 716. o.

39 *Gavella, Nikola - Belaj, Vlado*, 32. lj. alatt hivatkozott mű, 60. o.

40 *Gavella, Nikola - Belaj, Vlado*, 32. lj. alatt hivatkozott mű, 58. o.

41 Ld. a Tulajdonról és egyéb dologi jogokról szóló törvény (Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, NN 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, 81/15, 94/17 sz.) 202. cikkét.

az örökhagyó kötelezettségei⁴² és egyes alanyi, nem vagyoni jogok is beletartoznak. Az örökhagyó vagyona halálával átszállhat olyan személyre is, aki nem örökös, mint pl. hagyomány alapján vagy adott esetben az örökhagyó által élete során más személlyel kötött szerződés alapján, amelyben halála esetére rendezte vagyonával kapcsolatos jogutódlást, és az ilyen módon érintett vagyontárgy nem tárgya az öröklésnek.⁴³

Így az örökhagyó halálakor az örökösök öröklik a vagyoni és nem vagyoni javakat, valamint az örökhagyó tartozásait. Az örökhagyó rendelkezhet olyan digitális vagyonnal, amely pénzügyi forrásokat generál, amelyeket az örökösök örökölnek, amennyiben ismerik a megfelelő jelszót vagy kulcsot, hogy e anyagi eszközök elérhetővé váljanak számukra.

Az örökhagyó tartozásait jelző fizetési meghagyásokat és egyéb költségeket azonban egyre gyakrabban küldik ki az interneten.⁴⁴ Ezért, ha az örökösök nem férnek hozzá, akkor kamat keletkezhet, majd végül végrehajtási eljárás indulhat az örökösök ellen.⁴⁵ A vagyon azon dolgok összessége, amelyek felett tulajdonjog gyakorolása valósul meg, a szubjektív vagyoni jogok gyakorlása, mint például a dologi, kötetmi, örökletes és egyéb jogok, valamint a dolgok vagy jogok birtoklása, míg a nem vagyoni jog a szerzői és hasonló jogokból alkotják, amelyek az erkölcsöt, jó hírnevet, az örökhagyó becsületét védik.⁴⁶ Bár a digitális vagyon öröklését a horvát jogszabályok külön nem szabályozzák egységes normával, úgy vélem, nincs akadálya a digitális vagyon hagyatéki eljárásba való bevonásának a hagyatéki az örökösökre történő átruházásakor.

42 A kötelezettségek, bár nem képezik a vagyon szerves részét, főszabály szerint a hagyatékhöz tartoznak, és örökölhettek; ld. a kötetmi jogviszonyokról szóló törvény (Zakon o obveznim odnosima, NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23. sz.) 213. cikkét. Eszerint a közelezett vagy a jogosult halálával a kötelem csak akkor szűnik meg, ha az a felek személyes tulajdonságaira vagy a közelezett személyes képességeire tekintettel keletkezett.

43 *Hoblaj, Hana*: Javnobilježnički akt s nasljednopravnim učincima u slovenskom i hrvatskom pravu: konceptualne sličnosti i razlike. Javni bilježnik, 2020, 47. szám, 77. o.

44 *Hoblaj, Hana*, 4. lj. alatt hivatkozott mű, 45. o.

45 Bővebben az e-végrehajtásról (e-Ovhere) ld. *Grbac, Mira – Hoblaj, Hana – Marković, Danijela – Nikolić, Viktorija*: Evolucija i digitalizacija javnobilježničke ovrhe na temelju vjerodostojne isprave. Javni bilježnik, 2022, 49. szám, 51. o.

46 *Gavella, Nikola – Belaj, Vlado*, 32. lj. alatt hivatkozott mű, 259. o.